

Makale Türü / Article Type: Araştırma / Research

NEOKLASİK PARADİGMANIN SİYASAL AKIMLARA ETKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Berkan KARAGÖZ
Yozgat Bozok Üniversitesi

■ Özet

İktisat ve maliye yazınında geleneksel iktisat, Neoklasik paradigma olarak adlandırılır. Neoklasik paradigmanın kamu ekonomisi temelinde iki ana savı vardır. Birincisi, sınırlı devlet anlayışı; ikincisi ise artık sosyal refah devleti kuramı. Neoklasik paradigma öngörülerıyla siyasal akımları yakından etkilemiş ekoldür. Bu bağlamda çalışmada, Neoklasik paradigmanın muhafazakâr liberalizm, sosyal liberalizm ve sosyal demokrasi akımları üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Neoklasik paradigmanın sınırlı devlet savına gelir dağılımında adalet işlevi eklenerek gece bekçisi devlet kavramıyla sosyal liberalizm akımında etkili olduğu, artık sosyal refah devleti kuramının ise muhafazakâr liberalizmde içselleştirildiği görülmektedir. Sosyal liberalizmin etkinlik çerçevesinde gelir dağılımında adalet görevi taşıması Neoklasik paradigmanın birtakım öngörülerıyla uyşur. Muhafazakar liberalizm ise, Neoklasik paradigmanın öngörülerinden daha katı bir tutum gösteren siyasal akımdır. Sosyal demokrasi ise, Neoklasik paradigma öngörülerinden tamamen bağımsız ayrı bir siyasal akım olarak belirlemektedir.

Anahtar Kelimeler: Neoklasik Paradigma, Sosyal Liberalizm, Muhafazakar Liberalizm, Sosyal Demokrasi, Sosyal Refah Devleti

The Evaluation of Effect of Neoclassic Paradigm on Political Currents

■ Abstract

In the economics and public finance literature, traditional economics is called the Neoclassical paradigm. There are two main arguments of the neoclassical paradigm. First, the limited state mentality; the second is residual social welfare state theory. The neoclassical paradigm is the school that has closely influenced political movements with its predictions. In this context, the effects of the neoclassical paradigm on conservative liberalism, social liberalism and social democracy are investigated. It is seen that the neoclassical paradigm is effective in the social liberalism movement with the concept of night-guardian state by adding the justice function in income distribution to the limited state argument. On the other hand, the residual social welfare state theory is internalized in conservative liberalism. Again, social liberalism's mission of justice in income distribution within the framework of efficiency matches with some predictions of the Neoclassical paradigm. Conservative liberalism, on the other hand, is a political current that takes a stricter attitude than the predictions of the Neoclassical paradigm. Social democracy movement appears as a separate political current completely independent of the Neoclassical paradigm predictions.

Keywords: Neoclassical Paradigm, Social Liberalism, Conservative Liberalism, Social Democracy, Social Welfare State

GİRİŞ

Ülke siyasetlerinde üç temel siyasi akım bulunmaktadır. Bunlar, muhafazakâr liberalizm, sosyal liberalizm ve sosyal demokrat akımdır. İktisat ve maliye yazınında ise egemen ekol Neoklasik paradigmadır. Bu bağlamda çalışmada, Neoklasik paradigmanın muhafazakâr liberalizm, sosyal liberalizm ve sosyal demokrasi akımları üzerindeki etkileri ve izleri araştırılmaktadır. Çalışmada öncelikle, Neoklasik paradigmanın genel çerçevesi belirlenmiştir. Neoklasik paradigmanın siyasal akımlara etkisi genellikle bölüşüm, vergileme ve mülkiyet konularında farklılaşmaktadır.

Neoklasik paradigmanın kamu ekonomisi temelinde iki temel savı vardır. Birincisi sınırlı devlet kavramı ve ikincisi *artık* sosyal refah devleti kavramıdır. Buradan hareketle Neoklasik paradigmanın muhafazakâr liberalizm ve sosyal liberalizme etkisi ortaya konmaktadır ve araştırılmaktadır. Bunların dışında sosyal demokrasi hakkında da inceleme gerçekleştirilmektedir.

Bilir (2018) makalesinde Neoklasik paradigmanın tanımını araştırmış ve Veblenle birlikte literatürde kullanılan Neoklasik teriminin marjinalizmi içerdiği sonucuna ulaşmıştır. Yine Bilir (2019) bir başka makalesinde Neoklasik paradigmanın anaakım iktisat olduğu ve güncel politikaları yakından etkilediğini belirtmiştir. Eren (2020) Neoklasik paradigmanın tanımlanmasında devletin rolü ve gelir dağılımında adalet fonksiyonlarının ön plana çıktığını belirtmiş ve Neoklasik paradigmanın devleti, gece bekçisi devlet olarak tanımladığını ortaya koymuştur. Gece bekçisi devlet tanımının iki anlam taşıdığını pür gece bekçisi devlet tanımının Neoklasik iktisatta anlam bulduğunu ifade etmiş ve ekonomiyi sosyal politika doğrultusunda yapılandırılarak ekonomiye müdahale edilmemesi şekline de gece bekçisi devleti denildiğini belirtmiştir. Neoklasik iktisatta aslanan pür gece bekçisi devleti kavramıdır. O'Neill'e (2001) göre pür gece bekçisi devletine sınırlı devlet denilebilir. Maliye literatüründe pür gece devleti kavramı yerine daha çok sınırlı devlet kavramı kullanılmaktadır (Aktan, 2003; Serin, 1998: 460). Klasik ve modern refah iktisadını araştıran Albayrak (2003) çalışmasında günümüzde Neoklasik iktisatın devletin gelir dağılımında adalet fonksiyonunun piyasa mekanizmasını etkilemeyecek şekilde olması gerektiğini kabul ettiğini, bunun da nötr vergileme sisteminden ibaret olduğunu belirtmektedir. O'Neill'e (2001) göre Neoklasik iktisatta devletin sadece kaynak dağılımında etkinlik sağlama fonksiyonu vardır, gelir dağılımında adalet sağlama fonksiyonu yoktur. Neoklasik iktisatın devlet müdahaleciliği ile ilgili olarak ortaya koyduğu temel düşünce; müdahaleciliğin, ideal piyasadan uzaklaştığı durumlarda ortaya çıkan, kamusal malların varlığı ya da dışsallıklar ile somutlaşan sorunları çözümlediği sürece kabul edilebileceğidir. Albayrak (2003) çalışmasında Titmuss'un sosyal devlet kavramını ikiye

ayırıldığını ve Neoklasik iktisatın *artık* sosyal devlet içeriğine sahip olduğunu belirtmiştir. *Artık* refah devleti kavramında, gelirin yeniden dağıtımını işlevi yoktur. Macit (2011) çalışmasında Nozick'i kaynak göstererek Muhafazakâr liberalizm'de devletin minimal devlet özelliği gösterdiğini, Muhafazakâr liberalizm açısından minimal devlet ve *artık* refah devleti karakteristiğini barındırma konusunda bir tartışma noktası olmadığını vurgulamıştır. Sallan (1999) ve Akalın (2000), sosyal liberalizmde sosyal piyasa ekonomisinin önemsendiğini, serbest piyasanın yarattığı gelir eşitsizliklerinin kabul edilmediğini ve düzeltilmesi istendiğini belirtmiştir. Sallan (1999), sosyal liberalizmin amacının en büyük çoğunluk için en yüksek mutluluk arayışı olduğunu belirtmektedir. Bu durumun devlete gelir dağılımında adalet fonksiyonunda aktif veya pasif işlerlik verilmesiyle olabileceğine işaret edilmektedir. Gombert (2010), sosyal demokrasinin gelir dağılımında adalet konusunda devlete aktif rol verdiğini belirtmektedir. Özellikle, herkesin serbestçe yararlanabileceği, risklere karşı koruyan ve fırsatlar sunan bir altyapının oluşturulması ve temel ihtiyaçların karşılanması konusunda; insanlara, yeniden dağıtım aracılığıyla, kendi iradeleri doğrultusunda toplumsal hayata ve demokrasiye etkin katılım olanakları sağlamada; piyasa ekonomisini, demokratik yapıların ve çalışanların çıkarlarının korunabileceği ve özgürce temsil edilebileceği şekilde yasal bir çerçeveye oturtma konusunda devlet aktif bir rol üstlenir.

1. NEOKLASİK PARADİGMANIN GENEL ÇERÇEVESİ

Neoklasik paradigma, faydacı felsefeyi¹ ve marjinalizmi² özümsemiş bir paradigmadır (Kirmanoğlu, 2007: 10). Neoklasik (*Ortodoks-geleneksel*) paradigmanın özünü, 1870'li yılların başında Marshall, Jevons, Wicksell, Pareto, Walras, Menger gibi iktisatçıların birbirlerinden bağımsız ancak hemen hemen aynı yıllarda geliştirdikleri faydacı-marjinalist devrim oluşturur (Tomanbay, 2019: 41-42). Geliştirdikleri marjinal çözümlene yöntemiyle metanın değerinin tüketicinin faydasına eşit olduğunu öne sürmüşler, öte yandan piyasa ekonomisinin aksaklıklarının giderilmesi için de "piyasanın başarısızlığı teorisi"ni geliştirmişler ve böylelikle önemli kuramsal çalışmalar yapmışlardır. Neoklasik paradigmaya göre, piyasayı başarısız kılan nedenler; bazı durumlarda piyasanın üretim yapmaması veya eksik üretim yapması, dışsal ekonomilerin varlığı ve bazı sektörlerde tekelleri eğilimlere yol açabilecek içsel ekonomilerdir (Kirmanoğlu, 2007).

¹ İnsan zevkin ve acının kıskacında ve bunlar arasında bir tercih yapmak suretiyle davranışlarını şekillendirir. Bireyin temel güdüleyicisi fayda elde etmek ve acıyı minimize etmektir. İnsan faydasını ençoklaştırma çabasını mutluluğu için yapar (Küçükkalay, 2008: 194).

² İktisadi eylemlerde marjdeki değişiklikler önemlidir. Marjinal analizle fayda ölçülebilir veya sıralanabilir. Matematiksel ölçüm gerçekleştirilebilir (Küçükkalay, 2008: 235-236).

Neoklasik paradigma, etkinlik-adalet arasında değiş-tokuş olduğu yönündeki fikirler (Stiglitz, 2000: 94) nedeniyle devletin etkinlik bozan gelir dağılımında adalet uygulamalarını reddeder ve hatta devletin enflasyon, deflasyon, işsizlik gibi sorunların ortadan kaldırılmasında ekonomiye müdahalesine mesafelidir. Neoklasik paradigma, gelir dağılımında adalet konusuyla ilgilenmez ve toplumun gelir dağılımının adaletli olup olmadığı konusunda çıkarım yapmaz. Piyasanın oluşturduğu gelir dağılımı ile yetinilmelidir. Piyasa müşevviklerinin çalışması için yeni refah iktisadı çerçevesinde piyasada etkinlik bozulmamak koşuluyla sadece Pareto optimal noktalar üzerinde ve Kaldor-Hicks telafi kriterini³ sağlayan durumlarda başlangıçtaki kaynak dağılımını bozmadan nötr vergileme ve nötr destekleme uygulamalarını içeren gelir dağılımı politikalarını önerir (Samuelson, 1947: 219-249).

Sosyal refah devleti, kişilerin ve hanehalklarının statüsüne bakılmaksızın söz konusu kişi ve hanehalklarına asgari bir gelir sağlamak; hastalık, yaşlılık, işsizlik gibi sosyal riskler çıkması durumunda bunları ortadan kaldıracak sistemleri kurgulamak, erdemli mal niteliğindeki sosyal hizmetleri gerçekleştirmek amacıyla devletin ürettiği sosyal politikalar bütününe denir (Gough, 2003). Sosyal refah devleti kendi arasında *artık* sosyal refah devleti ve *kurumsal* sosyal refah devleti olmak üzere ikiye ayrılır (Titmuss, 1958). Neoklasik paradigma, *artık* sosyal refah devleti kavramını benimser (Albayrak, 2003: 111).

Artık sosyal refah devleti, sınırlı devlet kavramını benimseyerek etkinliği bozan piyasa aksaklıklarını yok eden ve yoksullukla mücadele eden devlet türüdür (Albayrak, 2003: 110). *Artık* refah devleti kavramında, gelirin yeniden dağıtımı işlevi yoktur, gelirin dağılımını belirleyen piyasanın kendisidir.

Neoklasik paradigmanda, sadece ve sadece etkinlik gayesiyle devletin ekonomiye müdahalesi kabul edilir. Gelirin yeniden dağıtımı gayesiyle kamu otoritesi ekonomiye müdahale edemez. Etkinlik amaçlı müdahale; arzın niteliğini ve talebin niceliğini etkileyici regülatif işlemleri (düzenleme yolu), belirli malların tüketimini teşvik edici ve zayıf toplum gruplarının söz konusu malları kullanımını sübvansede edici işlemleri (finansman yolu), kamusal üretime girişerek emek arzını azaltıcı işlemler (kamusal üretim yolu) ve zayıf toplum kesimlerine nakit aktarım işlemleri (nakit transferi yolu) ile sağlanır (Barr, 1987: 79-80).

Neoklasik paradigmanın *artık* sosyal refah devleti yanlısı olmasının nedenleri, *kurumsal* refah devleti uygulamalarının piyasa dengesini olumsuz etkilemesi, ekonomideki iktisadi ajanlara bilgi aktarılmasının bozulması ve iktisadi müşevviklerin işleminin durmasıdır (Albayrak, 2003: 110). Bu durum, kaynak dağılımında etkinliğe ulaşmayı engeller.

³ Politika değişikliği sonucunda kazançlı olanlar, zarar görenlerin kayıplarını tam olarak tazmin etseler bile, hâlâ kazançlı iseler yeni durum bir sosyal iyileşmedir (Kirmanoğlu, 2007).

Neoklasik paradigma, sınırlı devlet yanlısıdır. Sınırlı devlet, minimal devletten⁴ farklı olarak tam kamusal malların yanında, yarı kamusal malların, doğal tekellerin, erdemli mal niteliğindeki üretimin, parafiskal kurum mallarının ve yerel kamusal malların özel kesim yanında kamuca da üretilmesi gerektiğini ileri sürer. Piyasa başarısızlığı teorisi olarak nitelendirilen söz konusu duruma göre devlete sadece kaynak dağılımında etkinlik sağlama işlevi verilmiştir (Aktan, 2003). Sınırlı ve sorumlu devlet, esasen liberal sosyal düzenin temel ilkelerini (oyunun kurallarını) belirlemektedir. Devlet, örneğin piyasa ekonomisinde hakem rolünü üstlenmekte ve oyuncuların (üretici ve tüketicilerin) oyunun kuralları içerisinde oyunu sürdürmelerini sağlamaktadır. Devlet, oyuncuların oyunun kurallarını ihlal etmelerini cezalandırmakta, bunun dışında oyuna direkt müdahale etmemektedir. Devlet, oyuna ancak gerektiğinde girmekte ve çok sınırlı bazı dolaylı müdahalelerde bulunmaktadır (Kaya, 2010: 34-35). Sınırlı devlet aşağıda sıralanan özelliklere sahiptir:

- a) Tam kamusal malların üretimi (Adalet, iç güvenlik, dış güvenlik ve diplomasi)
- b) Yarı kamusal malların üretimi (Sağlık ve eğitim)
- c) Doğal tekel mallarının üretimi
- d) Paternalist nitelikteki erdemli malların üretimi
- e) Parafiskal (vergi benzeri) kurumlara ait malların üretimi
- f) Piyasada rekabetin ve kalitenin korunmasına yönelik düzenlemelerin yapılması
- g) Para politikasının çerçevesinin belirlenmesi
- h) Çevrenin korunması
- ı) Mali sistemin kurulması
- i) İthalat-ihracat kurallarının belirlenmesi
- j) Mali yerleşmeye dayalı yerel üretimin desteklenmesi
- j) Gelir dağılımında adalet işlevinin reddedilmesi
- k) Ekonomik istikrar sağlama işlevinin reddedilmesi.

2. SİYASAL AKIMLARA NEOKLASİK PARADİGMANIN ETKİSİ

Çalışmanın bu bölümünde Neoklasik paradigmanın muhafazakâr liberalizm, sosyal liberalizm ve sosyal demokrat akım üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Günümüzde koronavirüs salgını sonrası, sosyal refah uygulamaları kamu ekonomisi yapılanmasında önemli olmaktadır.

⁴ Anglosakson geleneği ülkeleri olan ABD, İngiltere, İrlanda, Kanada, Avusturalya, Yeni Zelanda ekonomileri Neoklasik paradigma öngörülerini çerçevesinde değil minimal devlet olarak yapılmıştır. Avusturya, Belçika, Almanya, İsviçre, Finlandiya, Finlandiya, Danimarka, İsveç, Norveç ve Japonya Neoklasik paradigmanın ötesine geçerek ekonomiyi sosyal politika doğrultusunda yapılandırarak gece bekçisi devlet olarak yapılmıştır (Eren, 2020: 53-54).

Bu doğrultuda dünya siyasal hayatında sosyal refah politikalarını öneren siyasal akımların öne çıkması beklenmelidir.

2.1. Muhafazakâr Liberalizme Etkisi

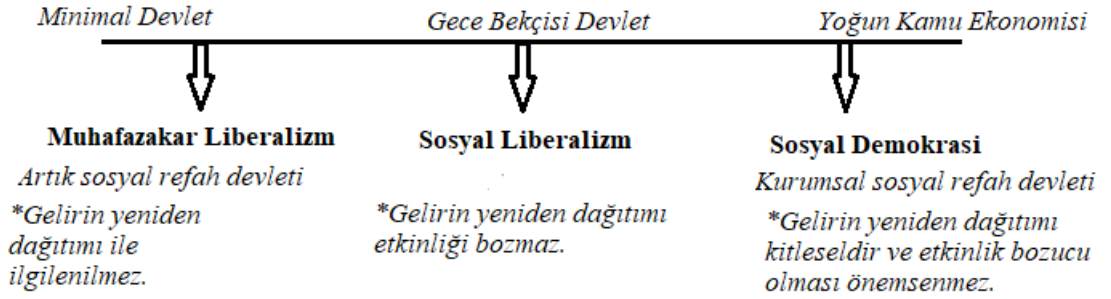
ABD’de Cumhuriyetçi Parti, İngiltere’de Muhafazakâr Parti, İspanya’da Halkların Partisi, Norveç’te İlerleme Partisi, Hollanda’da Halkların Özgürlük ve Demokrasi Partisi, Japonya’da Liberal Demokrat Parti, İtalya’da İtalya İleri Partisi, Almanya’da Özgür Demokratik Parti, Fransa’da Cumhuriyetçiler, Finlandiya’da Ulusal Koalisyon Partisi, Belçika’da Flaman Liberal ve Demokrat Parti, Avusturya’da Halkların Partisi, Kanada’da British Columbia Liberal Parti, Avustralya’da Liberal Parti ve Türkiye’de Adalet ve Kalkınma Partisi muhafazakâr liberal partilere örnek partilerdir.

Muhafazakâr liberalizm, modernleşme öncesi geleneği ve değerleri liberalizmle harmanlayan bir öğretilerdir. Avrupa tecrübesinde muhafazakârlık, tepkiden doğmuş olup gelenekselcilik anlamını taşımakta ve kendilerine atalarından miras kaldığı kabul edilen herhangi bir yenilenme ve değişime uğramamış olan, düşünme ve eylem biçimlerinin korunmasına yönelik olarak geliştirilen bir tavır olarak tanımlanmıştır. Bu tür muhafazakârlıkta aydınlanmanın ve Fransız devriminin getirdiği bireycilik, doğal hukuk gibi öğelere bir tepki vardır (Mannheim, 1986: 70). İngiliz muhafazakâr düşüncesi Kıta Avrupa’sındaki gibi olmayıp liberalizmle birleşmiş ılımlı nitelik göstermektedir. İngiltere’de muhafazakârlık ve liberalizmi birleştiren ortak nokta kendiliğinden gelişen tüm toplumsal, siyasal, ekonomik gelişmeleri kabullenmeleridir (Bıdık, 2007: 101-102). Yine Amerikan tipi muhafazakâr liberalizm, değişimi topluma dayatmaktan çok, değişimin geleneklerden, tarihten ve tecrübeden kaynaklanması gerekliliğini ileri sürer ve Amerikan muhafazakârlığının ekonomik kaynağında Adam Smith vardır (Nash, 1976: 187).

Muhafazakâr liberalizm fikriyatında serbest piyasa ekonomisi üzerinden iktisadi yapılanma vardır. Serbest piyasa ekonomisi, piyasa ekonomisinin yanında sosyal güvenlik ağının bulunduğu bir ekonomik düzendir. Serbest piyasa ekonomisinde, özel mülkiyet fikri, kendiliğinden oluşan fiyat mekanizması, sözleşme ve girişim özgürlüğü, rekabet, tek elde toplanmamış karar alma eylemleri, tayınlamanın olmaması, piyasa müşevviklerinin çalışması, tüketicinin egemenliği, bireyselcilik, çoğunlukçu demokrasi gibi kavramların birleşimi vardır. Sosyal güvenlik ağı kavramından kasıt, toplumun en yoksul kesiminin parafiskal keseneklerle asgari bir geçim düzeyinde tutmak için devletçe müdafaasıdır. Devletin belirli bir gelir düzeyi altında kalan kesimlere asgari gelir uygulaması savunulur. Sosyal güvenlik ağı yaklaşımında; gelir dağılımını düzeltme gayesi bulunmaz. İnsanların gelirinin belli bir seviyenin altına

düşmesi engellenir ve mutlak yoksulluk önlenir. (Akalin, 2000: 29). O halde, sosyal güvenlik ağı kurumu, Neoklasik paradigmanın *artık* sosyal refah devleti kavramı ve yoksulluğu giderme tezleriyle örtüşür. Yoksulluğun giderilmesinde mali araçlar (vergiler ve sübvansiyonlar) aktif bir şekilde kullanılmak istenmez. Gelirin yeniden dağıtımı ile ilgilenilmez (Bkz. Şekil 1).

Muhafazakâr liberalizmde yoksulluğun giderilmesi ve muhtaçların bakımı konusunda bireysel yardıma vurgu yapılmaktadır. İlimli toplu transferler ya da sosyal sigorta planları uygulanmaktadır. Devletin sağladığı faydalar, düşük gelirli, genelde çalışan sınıfa ve devlete bağımlı olanlara sunulmaktadır. Ayrıca, devlet piyasayı ya pasif olarak -sadece asgariyi garanti ederek- ya da aktif olarak -özel refah planlarını sübvansiyon ederek- teşvik etmektedir (Albayrak, 2003: 117).

Şekil 1. Siyasal Akımların Karşılaştırılması

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Muhafazakâr liberalizm sınırlı devletin daha ötesine geçerek minimal devlet olgusunu destekler (Akalin, 2000: 29). Bu konuda Neoklasik paradigmanın savlarından daha katıdır. Muhafazakârlar, pozitif dışsallığa sahip eğitim ve sağlık konusunda özel sektörü destekler. Devletin küçültülmesi ve çerçevesinin belirlenmesi gerektiğini benimser. Muhafazakâr liberallere göre, kamu sektörünün aşırı büyümesi ekonomiyi kötü etkiler, borçlanmaya neden olur. Bu nedenle, maliye politikalarına mesafelidirler. Muhafazakâr liberaller, yüksek vergilemeye ve yüksek artan oranlı vergileme sistemine karşıdır. Onlara göre, çok kazanan çok vergi ödememelidir. Ancak askeri harcamaların artışını desteklemektedirler. Muhafazakârlar, ulus devletlerinin güvenliğinin tehlikede olduğu savlarıyla askeri harcamalara girişirler. (Habermas, 1989). Gerek etkinlik koşuluna dayalı olsun gerekse etkinliği bozucu olsun gelir dağılımı politikalarına sıcak bakmazlar. Refah devleti, sosyal mühendislik anlayışı ile yola çıkarak bireyi kendine bağımlı hale getirir ve bireylerin çalışma azimlerini ortadan kaldırır. Ailenin, dinsel ve yerel kurumların ön plana çıkması refah devleti uygulamalarının azaltılmasından geçer. Devletin terk etmesi gereken üretim ve hizmet alanlarının serbest piyasa ve sivil toplum kuruluşlarına bırakılması istenir. Muhafazakârlar için önemli olan, hem serbest

piyasa sürecinin işlemesi hem de geleneksel dayanışma ve yardım kuruluşlarının canlandırılmasıdır.

Muhafazakâr liberalizmde öne çıkan devlet müdahaleciliği yerine, etkinlik için düzenlemedir. Düzenleme, piyasada serbest fiyat rekabetinin düzenlenmesi yönündedir. Para piyasası, sermaye piyasaları, kredi piyasaları, bankacılık sektörü, borsa sistemleri bu doğrultuda düzenlenir (Eren, 2020). Neoklasik paradigmanın öngördüğü etkinlik amaçlı müdahale benimsenir. Devletin işlev amacında, bireyin piyasaya girmesini sağlayacak asgari değerleri vermesi hedeflenir (Kirmanoğlu, 2007: 24). Daha fazlası bireyin yeteneğine ve çalışmasına bağlıdır.

2.2. Sosyal Liberalizme Etkisi

Almanya'da Liberal Demokratlar ve Almanya Sosyal Demokrat Partisi, ABD'de Demokrat Parti, İngiltere'de Liberal demokratlar, Fransa'da İlerleyen Cumhuriyet Partisi ve Radikal Hareket, İspanya'da Birlik-İlerleme ve Demokrasi Hareketi, Norveç'te Liberal Parti, Hollanda'da Demokratlar-66 Oluşumu, Japonya'da Japonya Anayasal Demokrat Parti, İtalya'da Demokrat Parti, Macaristan'da Demokrat Koalisyon, Finlandiya'da Merkez Partisi, Danimarka'da Sosyal Liberal Parti, Kanada'da Kanada Liberal Parti, Belçika'da Demokrat-Federal-Bağımsız Hareket, Avustralya'da İşçi Parti, sosyal liberal partilere örnek partiler olarak verilebilir.

Sosyal liberal partiler, sosyal piyasa ekonomisi yanlısıdırlar. Sosyal piyasa ekonomisi; piyasa ekonomisi yanında sosyal refah hizmetlerini sunan kamunun bulunduğu iki unsurdan oluşur (Akalm, 2000: 29). Sosyal refah hizmetlerinin sunumunda ya Keynesyen politikalarla doğrudan ekonomiye müdahale edilir ya da piyasaya müdahale edilmeden devletin hakem rolünde olduğu sosyal politikalar üretilir. Keynesyen politikalara dayalı sosyal piyasa ekonomisi türüne kamu hizmetleri devleti denir (Kirmanoğlu, 2007: 22). Piyasaya müdahale edilmeden tesis edilen sosyal piyasa ekonomisi türüne gece bekçisi devleti⁵ denir. Gece bekçisi devleti anlayışında öncelik devlette değil, piyasa ekonomisindedir (Eren, 2020: 56). Sosyal liberalizmin Neoklasik iktisatı içselleştirmesi gece bekçisi kavramında ortaya çıkar. Eucken'e (1992) göre bu tür sosyal liberalizmde devlet oyunun kuralları belirleyen bir hakem rolündedir. Sosyal liberaller, kamu ekonomisine daha fazla ağırlık verilmesi, artan oranlı vergileme ve yüksek vergi oranları ile tercihen etkinliği bozmadan gelirin yeniden dağıtılması yanlısıdırlar. Pozitif dışsallığa sahip eğitim ve sağlık alanında kamusal üretimi desteklemekteler.

⁵ Dünyadaki değişmeler; gece bekçisi devletinden bahçıvan devlet sistemine geçilmesini zorlamaktadır (Eren, 2020: 62). Dinamik bir ortam içinde yenilikçi, farklılıklara göre davranışlarını şekillendiren, aynı anda farklı durumları içselleştirebilen, piyasa ve devletin rakip olmadığı, en küçük bir unsurun bile sistemi etkileyebileceği düşünülen yeni bir devlet tasarımıyla Neoklasik paradigmanın biçim değiştirmesi ve siyasal akımları etkilemesi beklenmelidir.

Sosyal liberalizm demokratik katılımı, yerelleşmeyi, çoğulculuk, girişimcilik ve bireyin kendini geliştirmesini, kaynak dağılımında etkinlik sağlama, piyasanın işleyişini düzenleme, denetleme, piyasaya etkinlik amaçlı müdahale etme, sosyal adaleti sağlama gibi konularda devletin aktif görevler üstlenmesini ifade etmektedir (Sallan Gül, 2006: 23; Tayyar ve Çetin, 2013: 110-111).

Sosyal liberalizm, Neoklasik paradigmanın savlarından farklı olarak, bir kamu hizmeti olarak piyasa gelir dağılımını yeniden dağıtmayı ve eşitlik yönünde değiştirmeyi hedefler. Vergilerin toplanması mali amaç yanında sosyal amaca hizmet eder. Sosyal liberalizmde ekonomik olarak zayıf insanların toplumun görece refah düzeyi yüksek bireylerinden temin edilen fonlarla oluşturulacak bir sosyal sistem ile desteklenmesi amaçlanır. Bunun içine kamu sektörünün sosyal güvenliği, parasız eğitimi, parasız sağlığı dâhildir. Burada iki yaklaşım vardır. Birincisi, ekonominin doğrudan müdahale ile yapılanması; ikincisi ekonominin sosyal ekonomi çerçevesinde fiyatlara müdahale etmeksizin yapılanmasıdır (Eren, 2020: 55-56). Piyasalara müdahale edilmeksizin sosyal politika geliştirilmesi, Neoklasik iktisat tesirli bir anlayıştır. İkinci yaklaşımda politik müdahale değil, kurallara dayalı sosyal politikalar uygulanır. Burada piyasayı etkileyen kurumsal refah devletine karşı bir tutum vardır. Müdahale, regülasyon anlamındadır. Sosyal piyasa kuralları çerçevesinde tasarlanmış piyasa hukuk, kural ve çerçevesinde kaynak dağılımında etkinliği bozmadan çalışmaktadır. Devlet gelir dağılımını değiştirmede ne kadar aktif role sahip olsa da bunu kurallar çerçevesinde yapar. Kuralları koyan devlettir ve kuralların uygulanması üzerine devlet, gece bekçisi rolündedir (Eren, 2020). Görevi, belirlenen kuralların aynen uygulanmasını sağlamaktır. İkinci yaklaşımda Neoklasik iktisatın tesirinde kalınarak gelirin yeniden dağılımının kaynak dağılımında etkinliği bozmayan kurallar getirilmiştir. Burada devlet, kendisi oyuncu olmamakla birlikte, güçlü devlet otoritesine sahip olmalıdır. Sosyal liberalizmde Bergson-Samuelson tipi sosyal refah yaklaşımına uygun politikalar benimsenir⁶. Bölüşümün âdil olması için, *fırsat eşitliği* sağlanır (Eren, 2020: 57; Akalın, 2000: 29). Adaletin nasıl olması gerektiğini belirleyen, toplumun değer yargılarıdır. Burada alturist kökler de önemli rol oynar.

⁶ Neoklasik paradigmada, geleneksel sosyal refah fonksiyonuna “Bergson-Samuelson sosyal refah fonksiyonu” denmektedir ve akılcı ve sistemli olarak sosyal refah seçimi yapabilmek için bütün alternatif bireysel fayda setleri arasında bir sıralama yapılması gerektiği fikrine dayanır. Burada, tek tek bireylerin tercihlerinden toplumun tercihinin ulaştırılması problemi söz konusudur. Bu durum, hangi bireysel fayda dağılımının toplumsal refahı en yüksek düzeyde sağladığını bilen bir sosyal planlamacı varsayımıyla çözülmüştür. Sosyal planlamacı demek, bir bakıma devleti ve politik arenayı işaret etmektir. Sosyal farksızlık eğrilerinden türetilen sosyal refah fonksiyonu, planlamacı tarafından bilindiği sürece uygun hasıla etkinliği ve hasılanın bireyler arasındaki bölüşümünü içerir. Zengin olsun ya da fakir olsun herhangi bir kesimin faydasının yükselmesi sosyal refahı arttırır. Etkinlik-eşitlik değiş tokuşunda etkinlik eşitliğe tercih edilir. 1947 yılında Samuelson tarafından geliştirilmiştir. (Samuelson, 1947)

Sosyal liberaller yüksek düzeyde tespit edilmiş negatif gelir vergisi⁷ (parasal yardım) ve en az geçim indirimi⁸ ile desteklenen artan oranlı ya da yüksek bir negatif gelir vergisi uygulaması ile birlikte uygulanan yüksek bir düz oranlı bir gelir vergisini; servet vergileri, selektif tüketim vergileri, kamulaştırmalar ve harcama politikaları gibi her tür politikayı desteklemektedirler (Stiglitz, 2000: 557).

2.3. Sosyal Demokrasi Açısından Değerlendirme

Almanya'da Almanya Sosyal Demokrat Parti, İsveç'te İsveç Sosyal Demokrat Parti, Avusturya'da Avusturya Sosyal Demokrat Parti, İngiltere'de İşçi Partisi, Türkiye'de Cumhuriyet Halk Partisi, Norveç'te İşçi Parti, Hollanda'da İşçi Parti, Fransa'da Sosyalist Parti, Finlandiya'da Sosyal Demokrat Parti, Belçika'da Sosyalist Parti, Avustralya'da İşçi Parti, Kanada'da British Columbia Yeni Demokrat Parti sosyal demokrat partilere örnektir.

Sosyal demokrasi, Neoklasik paradigmanın öngördüğü yaklaşımın daha da ötesine geçerek kamu ekonomisi ağırlıklı, piyasa müşevviklerinin ikincil düzeyde olduğu, alt sosyal katmanların kitlesel gelir payının arttırıldığı bir sistemi kurgular. Sosyal demokrasi, *kurumsal* refah devleti ile özdeşleşir (Albayrak, 2003: 116; Akalın, 2000: 29). Kurumsal refah devleti; toplumun bütününe hedefler ve kaynak etkinliğinden daha çok bölüşüm sorununa kitlesel olarak odaklanılır ve sosyal refahın kitlesel olarak sağlanması, toplumun alt kademelerinin gelirinin arttırılması amaçlanır. Bu durumda, etkinlik ve piyasa müşevvikleri üzerinde durulmaz. Aslanan, orta ve alt gelir gruplarının gelir dağılımından aldığı payı kitlesel bir şekilde arttırmaktır. Burada devletin sosyal refaha yönelik kurumsal taahhütleri vardır (Albayrak, 2003: 110; Barr, 1987: 61; Esping-Andersen, 1990: 20-21). Bu rejimde, gelir dağılımı eşitsizlikleri düşük oranlarda kalmakta ve refah amaçlı hizmetlerin devlet tarafından sunulması söz konusu olmaktadır. Devlet, devlet ile piyasa ve çalışan sınıflar ile orta sınıflar arasındaki ikilemleri tolere etme, toplumdaki her vatandaşın asgari gelir ve ihtiyaçlarının karşılanarak eşitliğin sağlanmasından ziyade hayat standartlarının yükseltilerek, bu yüksek standartlar üzerinden eşitliğin sağlanması amaçları takip edilmektedir. Tüm vatandaşlar için hizmetler yeni orta sınıfların zevkleri ile eşit düzeye yükseltilmektedir (Albayrak, 2003: 116).

Sosyal demokrat görüşte, piyasa mekanizması yanında etkin bir kamu sektöründen bahsedilir (Akalın, 2000: 27). Etkin kamu sektörünü; eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, konut, çevre koruma alanlarında bulabiliriz. Ayrıca ekonomik yapılanmada öncelik piyasada olmakla birlikte büyük kamu ekonomisinin de olduğu karma ekonomiden söz edilir. Sol düşünce geleneğinde öne çıkan, üretimi düzenlemek, mülkiyeti toplum lehine oluşturmak, kamu

⁷ "Belirli bir düzeyin üstünde gelir elde edemeyen bireylere, devlet tarafından ödeme yapılması durumudur" (Turhan, 1998).

⁸ "Bireyin geçim düzeyini sağlayacak bölümün toplam gelirden düşülerek vergi dışı bırakılmasıdır" (Turhan, 1998).

tekelleri yaratmak ve bölüşümde geliri yeniden dağıtmaktır. Genel olarak sol eğilimde; gelirin yeniden dağıtılmasında kaynak dağılımında etkinliğin bozulup bozulmadığı önemli değildir. Oysa İskandinav modelinde farklı olarak, etkinlik bozulmadan gelir dağılımında adalet sağlanır. Çünkü İskandinav modeli Neoklasik iktisatçı olan Wicksell'in görüşlerine dayanır. Wicksell diğer yandan, sosyal politika yanlısıdır (Ertuğrul, 2015: 59-60). Ona göre, kamu sektörü genişletilmeli; sendika hareketleri genişletilmeli, ücretsiz eğitim olanakları genişletilmeli, artan oranlı vergileme konmalıdır (Eren, 2020: 58-59).

Sosyal demokrasiye göre; ekonomiden yeterli pay alamayan kitleler siyasal ve demokratik haklarını toplu bir şekilde kullanıp, ağırlıklarını koydukları zaman devleti etkileyebilir ve yönlendirebilirler. Böylelikle sosyal demokrasi, ekonominin kendi sınıf ve katmanlarının lehine kurulmasının yolunu açar.

Çalışma hakkı, adil bir ücret hakkı, sosyal güvenlik hakkı, konut hakkı, sağlıklı yaşama hakkı ve eğitim hakkı demokratik yollarla sağlanmalıdır. Kurumsal sosyal refah devleti gelir ve servet farklarının azaltılmasına yönelik farklı uygulamaları da içerir. Bunlar: vergi adaleti, kamulaştırma, toprak reformu, devletleştirilmedir. Kamu iktisadi teşebbüslerine ve planlı ekonomiye önem verilir. Sosyal demokratlar, serbest piyasa sisteminin bireysel çıkarı genel çıkardan üstün görmesi, demokratik olmaması, adil olmaması, kendi kendine tam istihdamı sağlayamaması ve toplumdaki yoksulluğu yok edememesi nedenleriyle eleştirmektedirler (Barr, 1987).

Sosyal demokratlar, Rawlsçı sosyal refah yaklaşımını dikkate alırlar⁹ (Barr, 1987; Gombert, 2010: 21-22). Sosyal demokratlara göre, bir politika, toplumda en kötü durumdaki bireylerin refahını arttırıyorsa bu durum refah iyileştirmesidir (Rawls, 1971). Bu görüşe göre fayda, ordinaldir ve sadece sıralanabilir. Etkinlik-eşitlik değiş tokuşunda eşitlik tercih edilir. Sosyal refahın artması demek, toplumda en kötü durumda olan bireyin refahının arttırılması demektir. Sosyal refahı gerçekleştirmek ancak yoksul bireyi, daha iyi konuma getirinceye kadar zenginden yoksula doğru gelir transferi yapmakla mümkündür. Sosyal refah artışı, en yoksulun durumunun iyileştirilmesidir. Etkinlik-eşitlik değiş tokuşu vardır.

Sosyal demokrasi, liberalizm ile sosyalizmin sentezidir (Albayrak, 2003: 116). Marksistler gibi devleti, egemen sınıfın bir aracı olarak görmez. Yasalar ve özellikle vergi yasalarıyla toplumsal dengesizlikler giderilebilir. Sosyal demokrasi, şiddete dayalı bir devrimle ve proletarya diktatörlüğü aşamasından gerçekleşecek sürece karşı doğmuştur. Sosyal demokratlara göre, devrim yerine evrim olmalıdır, siyasal iktidara ortak olunarak alt kesimlerin

⁹ 1971 yılında Rawls tarafından geliştirilmiştir.

sorunları ortadan kaldırılabılır, diktatörlük olmamalıdır. Sosyal demokrasiye göre, aydınlanma ile sosyal demokrat düzen kurulabilir. Devlet yıkılmamalı, içten dönüşüm yaşanmalıdır. Devlet sınıflar arası güç denge aracı olarak görülmeli, toplumsal dönüşüm oy ile sağlanmalıdır.

3. SONUÇ

Literatürde muhafazakâr liberalizmin minimal devlet ve artık sosyal refah devleti kavramlarını benimsediği belirtilmekte ve bu konuda tartışma bulunmamaktadır. Sosyal liberalizmin ise Neoklasik iktisatın tesirinde kalarak etkinlik-adalet değiş tokuşunda etkinliği koruyan adalet politikaları üretmeye çalıştığı ifade edilmektedir. Sosyal demokrasi görüşünün ise kurumsal refah devleti doğrultusunda devlete gelir dağılımında adalet konusunda aktif rol verdiği belirtilmektedir.

Neoklasik paradigma bazı açılardan sosyal liberalizmi, bazı açılardan muhafazakâr liberalizmi etkilemektedir. Birincisi, Neoklasik paradigmanın sınırlı devlet savının gece bekçisi devleti şekliyle sosyal liberalizm akımında etkili olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Neoklasik paradigma, piyasaları etkilemeyen müdahaleler yanlısıdır. Bu açıdan, sosyal liberalizmde gelir dağılımında adalet sağlanırken etkinlik şartının yerine getirilmesine yönelik politikalar geliştirilmeye çalışılmaktadır. Muhafazakâr liberalizm ise minimal devlet yanlısıdır. İkincisi, sosyal devlet kurgulanmasında; Neoklasik paradigmanın öngördüğü *artık* sosyal refah devleti kuramının muhafazakâr liberalizmde içselleştirildiği görülmektedir. Sosyal liberalizmde refah devleti uygulamaları yapılırken ve gelir dağılımında adalet işlevine önem verilirken; muhafazakâr liberalizmde *artık* refah devleti uygulamalarına yer verilir ve adil gelir sağlama gibi bir kaygı yoktur. Neoklasik paradigmanın sınırlı devlet anlayışı gece bekçisi devleti şekliyle sosyal liberalizm tarafından benimsenirken, Neoklasik paradigmanın *artık* sosyal devlet anlayışı muhafazakâr liberalizm öğretisi tarafından benimsenmektedir.

Sosyal demokrasi ise, Neoklasik paradigma öngörülerinden tamamen bağımsız ayrı bir siyasal akım olarak belirlemektedir. Sosyal demokrasi, Neoklasik paradigmanın öngördüğü yaklaşımın daha da ötesine geçerek etkin kamu ekonomisinin bulunduğu, piyasa müşevviklerinin ikincil düzeyde olduğu, alt sosyal katmanların kitlesel gelir payının arttırıldığı bir sistemi kurgular. Sosyal demokrasi, kurumsal refah devleti ile özdeşleşir. Kurumsal refah devleti; toplumun bütününe hedefler ve kaynak etkinliğinden daha çok bölüşüm sorununa kitlesel olarak odaklanılır. Aslolan, orta ve alt gelir gruplarının gelir dağılımından aldığı payı kitlesel bir şekilde arttırmaktır. Sosyal demokrat görüşte, piyasa mekanizması yanında sosyal refah hizmetlerini yerine getiren etkin bir kamu ekonomisi kurgulaması vardır. Ancak

İskandinav tipi sosyal demokraside etkinliği bozmayan gelir dağılımında adalet politikaları özümsebilir.

KAYNAKÇA

- Akalin, G. (2000). *Kamu Ekonomisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Aktan, C.C. (2003). *Değişim Çağında Devlet*. Konya: Çizgi Kitabevi
- Albayrak, Ö. (2003). *Refah İktisadının Teorik Temelleri: Piyasa Ve Refah İlişkisi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Barr, N. (1987). *The Economics Of Welfare State*. Stanford University Press, Stanford: California.
- Bıdık, D. (2007). *Türkiye’de Muhafazakârlık ve Liberalizm*. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Bilir, H. (2019). Neoklasik İktisat: Anaakım mı, Ortodoks mu? *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 19, Sayı: 2, s. 65-80.
- Bilir, H. (2018). Neoklasik İktisadın Tanımlanmasına Yönelik Bir Deneme. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 2, s. 658-670.
- Eren, E. (2020). Neoklasik İktisada Çoğulcu Yaklaşmak. *İktisat ve Toplum Dergisi*, Nisan, Sayı: 114, s. 53-64.
- Ertuğrul, A. (2015). Wicksell: İktisatçının İktisatçısı. *İktisat ve Toplum Dergisi*, Nisan, Sayı: 54, s. 59-77.
- Eucken, W. (1992). *The Foundation Of Economics-History And Theory In The Analysis Of Economic Reality*. Berlin: Springer.
- Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- Gombart, T. (2010). *Sosyal Demokrasinin El Kitabı-1*. İstanbul: Friedrich Ebert Vakfı.
- Gough, I. (2003). *Refah Devleti*. (Çev. K. Güngör), New Palgrave Dictionary of Economics, Vol 4.
- Habermas, J. (1989). *The New Conservatism: Cultural Criticism And The Historians’ Debate*. Cambridge-Massachusetts: The MIT Press.

- Kaya, G. İ. (2010). *Türkiye’de Devletin Optimal Büyüklüğünün Saptanması*. Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Finans ve Bankacılık Bilim Dalı Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Kirmanoglu, H. (2007). *Kamu Ekonomisi Analizi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Küçükkalay, A. M. (2008). *İktisadi Düşünceler Tarihi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Macit, M. H. (2011). Görünmez El: Robert Nozick ve Minimal Devlet. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, Yıl: 7, Sayı: 28, s. 85-97.
- Mannheim, K. (1986). *Conservatism: A Contribution of Sociology of Knowledge*. Londra-Newyork: Routledge & Kegan Paul.
- Nash, G. H. (1976). *The Conservative Intellectual Movement in America since 1945*. New York: Basic Books.
- O’Neill, J. (2001). *Piyasa: Etik Bilgi ve Politika*. (çev. Şen Sürer Kaya). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Rawls, J. (1971). *A Theory of Justice*. Oxford: Oxford University Press.
- Samuelson, P. A. (1947). *Foundations of Economic Analysis*. Cambridge: Harvard University Press.
- Sallan G. S. (2006). *Sosyal Devlet Bitti, Yaşasın Piyasa! Yeni Liberalizm Ve Muhafazakârlık Kısacasında Refah Devleti*. Ankara: Ebabil Yayıncılık.
- Sallan G. S. (1999). *Yeni Liberalizmde Piyasa-Refah Devleti Anlayışı: İngiltere, ABD ve Türkiye Örnekleri*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi (Siyaset Bilimi) Anabilim Dalı Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Serin, V. (1998). *İktisat Politikası*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Stiglitz, J. E. (2000). *Economics of The Public Sector*. New York: W.W. Norton Company.
- Tayyar, A. ve Çetin. B. (2013). Liberal İktisadi Düşünce de Devlet. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 14, Sayı 1, 107-120.
- Titmuss, R. M. (1958). *Essays on The Welfare State*. Londra: George Allen and Unwin Ltd.
- Tomanbay, M. (2019). İktisadi Düşüncenin Gelişimi ve İktisat Okulları. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 8, Sayı: 15, s. 31-45.
- Turhan, S. (1998). *Vergi Teorisi ve Politikası*. İstanbul: Filiz Kitabevi.